

Олександр Залуцький (м. Чернівці)

Творчо-мистецька діяльність Сидора Воробкевича у контексті національно-культурного життя Буковини другої половини ХІХ століття

У статті розглядається культурно-просвітницька діяльність буковинського композитора Сидора Воробкевича в контексті процесу розвитку української музичної культури краю, прагнення об'єднання усіх українців в єдину українську державу.

Ключові слова: С. Воробкевич, Буковина.



Сидір Іванович Воробкевич [05.05. 1836 – 19.09. 1903], псевдонім – Данило Млака, Демко Маковійчук, Морозенко, Семен Хрін, український письменник, композитор, педагог, священник, музично-громадський діяч. Народився і помер у Чернівцях. Усе життя митця, його багатогранна творча

діяльність (письменницька, композиторська, пісенна, музична, духовна) головним чином була спрямована на просвітництво українців, розвиток їх національної культури, об'єднання усього українства в єдину спільноту. З нагоди 110-річчя з дня смерті композитора С. Воробкевича автор ставить за мету проаналізувати його творчо-мистецьку діяльність та визначити її роль у контексті національно-культурного життя Буковини.

Культурно-просвітницькі «університети» Ісидора розпочалися ще у ранньому віці, коли після смерті батьків що проживали у Чернівцях, йому довелось перебратися до провінційного містечка Кіцманя, де його подальшим вихованням опікувалися рідна бабуся Параскева (прогресивна, освічена жінка, яка першою виявила музичну обдарованість онука), дідусь Михайло (місцевий священник, рід якого походив з Литви), який навчив Ісидора читати й писати українською мовою та дядько Василь Юзорковський (Юзорківський) виходець з Наддніпрянщини [10, с.6]. У цьому сімейному оточенні, де панувала щира патріотична атмосфера, у великій пошані була рідна українська мова, народна пісня, міцно зберегалась історична пам'ять про багатовіковий національний гніт українців у різні історичні

періоди, боротьбу народних самооборонців і визволителів, прищеплювалась любов до рідного краю, яка й сприяла різносторонньому розвитку юнака, пробуджувала національну свідомість майбутнього митця.

Як засвідчує автор монографічного видання «Сидір Воробкевич» Марія Білинська, хлопець з юнацьких років захоплювався не лише народною творчістю і музикою, а мав хист й до поезії та живопису. У рукописах його літературних і музичних творів, у власному щоденнику зроблено багато ескізів, рисунків олівцем, тушшю, акварельних пейзажів, портретів і навіть карикатур, що засвідчують його неабияку обдарованість у галузі образотворчого мистецтва [2, с.7]. Отже, майбутній митець з дитячих років зростав творчою особистістю, прагнув усебічного розвитку, незважаючи на те, що соціальні умови для простих людей на той час були малосприятливими. Однак, велика тяга до навчання, бажання проявити свою творчу натуру, рухали поступово, крок за кроком майбутнього митця до заповітної мрії своїм талантом прислужитися українському народові.

Успішне навчання у Кіцманській чотирьохрічній початковій школі та вищих класах Чернівецької гімназії дали змогу Сидору вступити на навчання до Чернівецької духовної семінарії, де окрім обов'язкових богословських занять він відвідував хоровий і літературний гуртки, а весь вільний час присвячував музичній самоосвіті, вивчаючи творчість всесвітньовідомих композиторів і музикознавців. Але більш за все його захоплювала література, фольклор, в яких простежувалася історія української музично-пісенної культури. С.Воробкевич самотужки, з великим інтересом вивчав творчість українських письменників Т.Шевченка, І.Котляревського,

М.Гоголя, Г.Квітки-Основ'яненка, Марка Вовчка та інших. Під впливом прочитаного, сформованих переконань самостійно займався збиранням і вивченням народних пісень, музичного фольклору мандруючи Буковиною.

Важливу роль у формуванні світогляду Воробкевича відіграло його знайомство з відомими галицькими діячами Я.Головацьким, Б.Дідицьким, Ю.Никоровичем, через яких буковинський митець пізнав творчість М.Шашкевича, Й.Устияновича, а в 1863 р. у видавництві «Галичанин» опублікував вісім своїх віршів під назвою «Думки з Буковини», які були радо сприйняті галицькими українцями. Їх творча співпраця придала митцеві прагнення, снаги й надалі друкуватися у газетах і журналах Галичини й Буковини, як зокрема, в «Правді», «Зорі», «Вечорницях», «Слові», «Родимому листку», де свої публікації він зазвичай підписував псевдонімами: «Данило Млака», «Данило Маковійчук», «Сирота з Буковини» та ін. [2].

Пізніше, учителюючи у Давидівцях і Руській Молдовиці – сільській місцевості Буковини, вивченню народної творчості Воробкевич приділив особливу увагу: «...він пильно простудював доступні йому збірники народних пісень М.Максимовича, Вацлава з Олеська, Жеготи Паулі, А.Єдлічки, Ф.Саломона, краще й глибше пізнав життя і побут буковинських селян, а в результаті довголітньої праці по збиранню й вивченню буковинських народних пісень написав і видав у 1865 р. наукове дослідження «Наша народна пісня». Народну пісню, якій Воробкевич надавав надзвичайно великого значення у вивченні своєї національної історії, культури називав «талісманом, що відкриває таємниці минулого» [2, с.8]. В одному з листів до Данила Тянячкєвича, львівського культурного діяча він писав: «Я, мій братчику-орлику, збирав і писав народні пісні через близько 15 літ, не знав я ні мук ні трудів, лазив у низьку хатчину, під бідну солом'яну стріху, честував сліпого лірвака і музику складав...» [10, с.7].

Аналізуючи зібрані й надруковані фольклорні варіанти пісень у збірниках різних авторів, Воробкевич дійшов висновку про ідентичність багатьох із них: «Аж тоді я пізнав, – писав він у листі до Я.Головацького у 1866 р., – що руська, (тобто українська – прим. авт.) пісня із наддніпрянської України, Поділля й Галиції не зважала на Дністер, не зважала на границю, но перелітала зозулькою сизою, зацвіла калиною черво-

ною і в нашій Буковині, а пісенлюбний народ буковинський плекав її, як квітку з рідного поля, як дитину рідненьку, і казав: се наша пісня». Такий аналіз зміцнював переконаність С.Воробкевича в тому, що буковинський край є споконвічною українською землею з єдиною мовою і культурою [18, с.15]. Зібрані С.Воробкевичем на Буковині українські народні пісні при сприянні Головацького увійшли до тритомника українського фольклору, який вийшов у 1878 р. в Москві під назвою «Народные песни Галицкой и Угорской Руси», і став вагомим внеском у вивчення світової фольклористики) [там само, с.18].

Як зазначав сучасний дослідник пісенної спадщини С.Воробкевича А.Кушніренко він не тільки збирав, досліджував народні пісні, обробляв їх, а «... створював своєрідні хоріві в'язанки («кводлібети») з українських народних пісень, такі як «Українська кадрили», «Вінок, сплетений з 36-ти різних квіток» тощо. У них композитор об'єднував пісні різних регіонів України (наприклад «Їхав козак за Дунай», «Бодай ся когут знудив», і «Дівка в сінях стояла», «Верховино, світку ти наш»), і намагався якомога активніше популяризувати їх серед місцевого населення, міської інтелігенції, яка тоді частогусто онімечувалася і забувала рідну пісню, рідну мову. В такий спосіб Воробкевич прагнув втілювати в життя ідею єднання всіх українців» [13, с.4]. А це мало на той час для буковинців неабияке значення у формуванні їхньої національної самосвідомості.

Поворотним етапом у житті С.Воробкевича стало його повернення до Чернівців й призначення у 1867 р. викладачем музики і співів у Чернівецькій семінарії, де окрім проведення уроків він керував ще й новоутвореним хором.

Невдовзі, відчувши брак необхідних фундаментальних знань він в скорому часі відбув до Віденської консерваторії для удосконалення композиторської й регентської майстерності, а у вільний від навчання час відвідував концертні зали й театри, збагачуючись здобутками європейської культури. По закінченні навчання С.Воробкевич отримав диплом викладача співу та регента хору, і, повернувшись на Буковину, в 1869 р. його призначили професором музики і співів Чернівецького теологічного інституту, духовної та учительської семінарії, а з 1875 р. – професором теологічного факультету Чернівецького університету.

Отже, просвітницька діяльність митця полягала не тільки у просвітництві інших, він й сам,

особистим прикладом демонстрував оточуючим як потрібно систематично працювати над фаховим й особистісним самовдосконаленням.

Повернувшись до рідного краю, С.Воробкевич продовжував сприяти щонайменшим проявам духовного пробудження української спільноти краю, сподіваючись, що вони протидіятимуть політиці так званих рунізаторів, які, за його свідченням, намагалися поширити свій вплив «поза Прут аж до Дністра». Тому, слідом після створення у Чернівцях австрійських музичних організацій «Gesangverein» («Співацьке товариство» 1859 р.), «Der verein zur förderung der toncunst in der Bucovina» («Товариство сприяння музичному мистецтву на Буковині» 1862р., у 1869 р. у буковинському краї виникає перше українське громадянсько-культурне товариство «Руська бесіда». Митець зразу ж цю подію означив написанням урочисто-піднесеного вірша-пісні «Збудилась Русь» («Чом красна Буковина»). Ця пісня швидко набрала широкого розголосу в містах і селах краю як твір, який стверджував пробудження в українців Буковини національного духу й свідомості.

Варто зазначити, що утворене культурно-освітнє товариство «Руська бесіда», одним з найактивніших її діячів якого був Сидір Воробкевич, проіснувало аж до 1940 р., і стало прикладом виникнення ще низки українських товариств на Буковині, як наприклад, «Руська рада», «Согласіє» (1870 р.), «Братній союз» (1871 р.) товариство українських студентів «Союз» (1875 р.), «Руське літературно-драматичне товариство» (1884 р.), «Руська школа» (1887 р.) «Буковинський боян» (1899 р.), «Руський міщанський хор» (1901 р.), реорганізований із «Буковинського бояна», «Товариство плекання української пісні, музики і штуки драматичної» (1905 р.), «Буковинський кобзар» (1920 р.), реорганізований із «Руського міщанського хору», «Мужеський хор при міщанській читальні» (1930 р.) та інші, які відіграли вирішальну роль у національному відродженні української культури у буковинському краї.

Товариство «Руська бесіда» неодноразово організовувало концерти, на яких звучали твори лише українських композиторів або звучала лише українська пісня. Гортаючи сторінки «Буковинської газети» за 1878 р. № 10, читаємо: «Пісні Сидора Воробкевича вириваються із самого серця композитора»..., або «Українські пісні – широкі, сумні, яскраво забарвлені, гарні,

вони – перлина слов'янського народного багатства, – писала «Черновітцер цайтунг» за 1891 р. № 209 з нагоди концерту української музики композиторів М.Лисенка, О.Нижанківського, С.Воробкевича.

Визначна роль у товаристві відводилась Воробкевичу по редагуванню українських книжок, календарів, що готовились до видання та підготовці постановок вистав аматорськими театрами. З його ініціативи було утворене товариство українських студентів «Союз», хор якого вів активну концертну діяльність й часто популяризував творчість С.Воробкевича [9]. Отже, творчість С.Воробкевича, його національні прагнення й устремління мали продовження у творчій діяльності молодшої генерації представників української музичної культури. До цієї когорти належали і студентські мандрівні групи, про які свого часу гаряче відгукувався Іван Франко, який сам брав у них участь. «Запам'яталась буковинцям подорож, здійснена чернівецькими студентами у 1887 році під час своїх канікул в кількох містечках і селах. До програми концерту входили переважно вокальні твори С.Воробкевича, зокрема «Чом красна Буковина», «Там, де Татран круто в'ється», «Ой дівчино, ти рибчино», «Задзвенімо разом, браття», «Якби знала», «Згадай мене мила». Цю пісню Воробкевич написав спеціально для студентів-мандрівників повідомляла газета «Буковина» за 1887 р. від 28 серпня. «Молоді й дужі голоси доносили рідну пісню до найглухіших закутків краю, пробуджували дримаючі серця і душі, й відігравали помітну роль в національно-культурному русі, в пропаганді української пісні й музики» [9, с.35-36].

Перебування С.Воробкевича у товаристві «Руська бесіда» стимулювало і його творчість, як літературну так і музичну. Він друкував свої твори в різних буковинських виданнях «Буковинська зоря», «Месяцеслов буковинсько-руський» (пізніше назва – «Буковинський православний календар»), «Родимий листок», і як відзначають сучасні відомі вчені-воробкевичезнавці П.Никоненко й М.Юрійчук, це мало важливе значення в контексті розвитку усього літературно-культурного процесу на Буковині, яке заповнювало утворену прогалину, зумовлену тим, що Ю.Федькович у тому часі активної участі у літературному житті краю не брав.

Увесь період діяльності С.Воробкевича у «Руській бесіді», як у ролі постійного члена то-

вариства, так і з 1880 по 1883 рр. – його голови, а з 1887 р. – почесного члена товариства, був присвячений культурному просвітництву й боротьбі з московфільськими тенденціями, які шкодили втіленню української ідеї про об'єднання усього українства [18, с.26].

Важливою подією у житті митця була його поїздка делегатом історико-археологічного з'їзду у 1874 р. в місто Київ, де С.Воробкевич познайомився з багатьма відомими громадсько-культурними діячами, спілкуючись з ними на різноманітні актуальні теми й відгукнувся написанням низки творів, серед яких чоловічі хори «На красній Україні, на березі Дніпра», «Царіка, наш Дніпро», «Я родився над Дніпром» [9, с.22-23]. Тут Воробкевич зустрічався з Я.Головацьким, професорами Московського університету й Московської консерваторії Н.О.Поповим, Д.В.Розумовським, з якими в подальшому листувався й підтримував творчі зв'язки. Таким чином творчі горизонти С.Воробкевича не замикалися тільки на Буковині й в Україні, а й далеко за її межами. Про популярність фігури Воробкевича на сході України засвідчує, наприклад, лист учителя Лубенської гімназії з Полтавщини Л. Долинки, який 1 жовтня 1874 р. просив митця надіслати свої твори і запевняв, що його там «знають і цінять як поета й композитора» [18, с.28]. Отже, твердження самого С.Воробкевича, про те що його пісні можна почути «і над Дунаєм, і над Дніпром, у Сербії, в Галичині та інших сторонах», підкріплюються красномовними фактами.

У другій половині XIX ст. мистецьке життя краю стало ще жвавішим і змістовнішим. На Буковині широко розгорнулася концертна діяльність новоутвореним «Руським літературно-драматичним товариством» (1884 р.) під головуванням Сидора Воробкевича, яке крім постановок українських п'єс з народного життя, влаштовувало концерти-лекції про театр і музику. Так наприклад у 1886 р. Буковина широко вшанувала пам'ять великого Кобзаря, а далі уже стало традицією щорічно влаштовувати великі музично-літературні вечори на честь Т.Шевченка, М.Шашкевича, Ю.Федьковича, програми яких складалася переважно з творів українських композиторів, які писали музику на слова цих поетів, письменників. У даному контексті варто зазначити що С.Воробкевич був одним із перших серед західноукраїнських композиторів хто почав писати музику на безсмертну поезію

Т.Шевченка. Серед численної кількості написаних композитором різножанрових вокально-хорових, інструментальних, духовних творів – 12 чоловічих хорів написано ним на слова великого поета [9, с.24]. У 2011 р. ці твори, перевидані у видавництві Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича для використання у навчально-виховних цілях студентів-музикантів [16].

Вагому роль у популяризації мистецьких здобутків краю відіграв заснований С. Воробкевичем у 1877 р. літературний альманах під назвою «Руська хата», який мав загальноукраїнське значення, оскільки під її спільним дахом друкувалися як буковинські, галицькі, так і наддніпрянські письменники, що було у той час, коли на Буковині переважала чужа німецька мова й культура, прогресивним кроком.

У 1899 р. на базі «Руського літературно-драматичного товариства» був заснований «Буковинський боян», який ставив за мету «плекати руську пісню, музику і штуку драматичну», якомога масовіше представляти українське мистецтво, об'єднувати усіх «співолубивих русинів і русинів» писала газета «Буковина» 16 квітня 1899 року. Саме це товариство ініціювало приїзд на Буковину у 1903 і 1904 рр. М. В. Лисенка та відкриття невдовзі у Чернівцях української музичної школи його імені [9, с.51-58]. Хорові колективи даного товариства активно пропагували твори М.Лисенка та зразки творчості українських композиторів М.Вербицького, А.Вахнянина, В.Матюка, Ф.Колесси, С.Воробкевича та ін.

Концертна діяльність чернівецьких товариств, як і розвиток усього українського культурного життя на Буковині нерозривно пов'язані з іменем С.Воробкевича, чії твори поширювалися в усіх західноукраїнських землях і ставали популярними серед народу. Без його творів не обходився жодний концерт, що організовувався українськими музичними товариствами.

Окрім написаної тільки понад 600 різної за жанрами музики, численної кількості літературних поетичних й прозових творів Сидір Воробкевич був одним із засновників науково-популярного лекторію, де сам особисто читав публічні лекції з історії музики з циклом статей «Наші композитори». Ґрунтовно описана ним творчість відомого російського композитора М.Глинки, західноукраїнського композитора М.Вербицького, який «вивів музику в Галичині

з «ембріонального стану» й оснастив її глибоко патріотичними настроями й оптимізмом, йдеться у дослідженнях М.Білінської [2, с.14-15], К.Демочка [9, с. 19-29], в чому також простежуються просвітницькі тенденції митця.

Сучасний вчений філолог П.Рихло у своєму дослідженні творчості австрійського поета, перекладача середини XIX ст. Й.Г.Обріста, відаючи йому данину пам'яті, як одному з перших європейських митців хто торкнувся безсмертної поезії Т.Шевченка, переклавши їх на німецьку, вказує на чималу допомогу у цій справі його тодішнього приятеля С.Воробкевича [22, с. 231].

«Працюючи з шкільною молоддю, Воробкевич постійно відчував відсутність педагогічної і методичної літератури. Тому він, як і його творчий побратим Юрій Федькович сам складав і публікував пісенники й невеличкі підручники для народних шкіл. Це були перші українські зразки такої літератури на Буковині» [2, с. 14].

Принагідно нагадати, що перший підручник музики й співу, підготовлений Воробкевичем був виданий німецькою мовою ще у 1869 р., він кілька раз перевидавався, і був запроваджений майже в усіх школах Буковини. У цих роках вийшов і його підручник з Гармонії та дещо пізніше «Співаник для шкіл народних», у якому чітко простежувалися основні завдання, що стояли перед народною освітою по естетичному вихованню молоді, які ґрунтувалися в першу чергу на викладанні в школі рідною мовою на основі рідної музики і пісні [18, с. 24].

«Певна заслуга належить С.Воробкевичу і в справі розвитку культурних традицій молдавського та румунського народів. Він із симпатією ставився до румунського народу та його культури. На основі зразків румунського пісенного фольклору створив чимало оригінальних композицій і пісень, які друкувалися у тогочасній періодиці та музичних збірниках і лягли в основу «Збірника пісень» для румунських шкіл». Прогресивна громадськість Румунії ще за життя композитора визнавала його заслуги у зміцненні культурно-мистецьких зв'язків двох сусідніх народів [18, с. 36].

Постійна праця над самовдосконаленням, підвищенням свого загальнокультурного й фахового рівня було життєвим кредо С.Воробкевича. Але це не було основною його метою. Уся його плідна діяльність була спрямована на просвітництво українців Буковини, боротьбу його за свої національні інтереси.

Під безпосереднім керівництвом С.Воробкевича та на його творчості виховувалось багато музикантів й діячів мистецтва. Серед них – композитор і музикознавець зі світовим ім'ям Евсевій Мандичевський, фольклорист і композитор Порфирій Бажанський, основоположник румунської класичної музики Чіпріян Порумбеску, оперний співак, диригент і композитор Костянтин Шандру та багато інших.

Висвітлюючи багатогранне поле творчості Сидора Воробкевича на тодішніх мистецьких теренах Буковини, не можна обійти увагою його плідну культурно-просвітницьку діяльність, яку помічали якби зі сторони. З цього приводу є прикметними й аргументуючими слова відомого музиканта і педагога, композитора, голови першого музичного товариства у Чернівцях з 1874 р., директора музичної школи, чеха за національністю Адальберта Гржималі, в особі якого буковинці мали вагому підтримку щодо розвитку багатонаціональної культури у краї. Буковинські українці з повагою і любов'ю ставилися до свого «брата-слов'янина», котрий постійно проявляв щирі симпатії до українського народу та його культури. І хоча він керував німецьким Товариством на Буковині 30 літ, все ж виступав проти насильницького насадження німецької культури у багатомовній Буковині. «Німецька культура добра річ, якщо її розуміють. Але вона повинна увійти в життя населення вільно, непомітно» [16, с. 72]. Тобто митець свято вірив у те, що настануть часи, коли кожна нація, кожна особистість буде мати можливість розвивати себе, свою культуру, зберігати і примножувати свої культурні традиції, жити у вільній і незалежній демократичній державі. Він зауважував, що в краї з часом з'являться такі мистецькі діячі, які піднімуть на належний рівень національні гілки музичного дерева. Для цього він закликав бути з народом, розуміти його душу. «Успіху досягне той, хто не вважає себе вищим за свій народ. Такими уже є Воробкевич, Мандичевський, Флондор». Отже, як бачимо, діяльність С.Воробкевича, як одного із перших українських митців на Буковині була настільки вагомою, що саме він, як ніхто інший, живив українське національне дерево пробудження, становлення й розвитку музичної культури у буковинському краї [16, с. 74].

Однак, творчість С.Воробкевича за радянських часів дискримінувалася за приналежність його до духовного сану, і тривалий час залиша-

лась малодослідженою. «Відкрив» її заново світу для нинішніх і прийдешніх поколінь лауреат Шевченківської премії, літературно-мистецької премії імені С.Воробкевича Андрій Кушніренко. Він здійснив музичну редакцію творів митця, підготував концертну програму з 25 хорових творів з хором Державного заслуженого Буковинського ансамблю пісні і танцю, яка прозвучала в органній залі Чернівецької обласної філармонії у лютому 1993 р. під його орудою, і записана фірмою «Мелодія» та видав два томи (1996, 2003 рр.), в яких містяться понад 100 творів під назвою «Хорові твори С.Воробкевича» [14, с.535-536]. Така повага до творчості С.Воробкевича є свідченням того, що його творчість не втратила своєї художньо-естетичної вартості й у наш час.

Під безпосереднім керівництвом народного артиста України, художнього керівника літературно-мистецького вечора «Жайвір Буковини» Андрія Кушніренка 5 травня 2011 року в Чернівцях відбулося відзначення 175-ї річниці від дня народження Сидора Воробкевича. У ньому брали участь художні колективи заслуженого академічного Буковинського ансамблю пісні і танцю, академічного камерного хору «Чернівці», хорового колективу училища мистецтв імені С.Воробкевича, академічного симфонічного оркестру, окремі солісти-виконавці й майстри літературно-розмовного жанру. Фінальній події, що проходила у концертній залі Чернівецької обласної філармонії передували різноманітні тематично-літературні вечори, зустрічі з письменниками, книжкові виставки в закладах культури та освіти області, урочистий мітинг і покладання вінків представниками влади й громадськими організаціями до погруддя С.Воробкевича, панахида на міському кладовищі де покоїться прах славетного буковинця, урочиста академія для студентів і викладачів Чернівецького національного університету імені Ю.Федьковича, й нагородження кращих буковинських художників літературно-мистецькою премією імені Сидора Воробкевича.

Восени (13-14 жовтня) 2012 року в Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича пройшла Всеукраїнська наукова конференція «Сидір Воробкевич і український літературно-мистецький процес XIX – XX століть», присвячена ювілейній даті від дня народження митця за участю відомих вітчизняних науковців. Окрім участі у роботі в літературних і мистецьких секціях конференції її учасникам відділом рідкісної книги наукової бібліотеки ЧНУ імені Ю.Федьковича була представлена виставкова експозиція друкованої продукції, пов'язаної з творчістю митця та презентація нової книги Петра Никоненка (м. Ніжин). «Буковинський Жайвір: Сторінки життєпису Сидора Воробкевича».

1 грудня 2012р. у Чернівцях пройшов хоролий конкурс імені Сидора Воробкевича за участю аматорських хорових колективів буковинського краю. Голова журі конкурсу, яке традиційно очолював ініціатор його заснування народний артист України, лауреат Національної премії імені Тараса Шевченка, голова обласного відділення Національної всеукраїнської музичної спілки (НВМС), професор, дослідник творчості Сидора Воробкевича, лауреат премії його імені Андрій Кушніренко у своєму вступному слові загострив увагу присутніх на доцільності популяризації творчості багатогранного митця, великого патріота-українця, який разом з Юрієм Федьковичем пробуджував національний дух українців, робив чимало для становлення і розвитку української музичної культури й освіти Буковини.

Багатогранність рідкісного таланту Сидора Воробкевича, глибина його творчості має велику художньо-мистецьку цінність, відіграє значну роль у збагаченні й примноженні загальнолюдських культурних цінностей, ідеалів добра, просвітництва, непохитного служіння національному мистецтву, його розквіту, що яскравою сторінкою вписано не тільки в мистецький літопис Буковини, а й загалом в історію української музичної культури.

Джерела та література

1. Бабич Н. 15 не останніх із могікан. Педагоги і вчені Буковини другої половини XIX – початку XX століття. Науковий нарис. – Чернівці: «Букрек», 2010. – 320с.

2. Білинська М.Л. Сидір Воробкевич. К. «Музична Україна». – 1982. – 48 с.

3. Буковина.Визначні постаті: 1774-1918 (Бібліографічний довідник)/ Автор-упорядник О.М.Павлюк. – Чернівці: Золоті литаври, 2000. – 252. – С.176-178.

4. Добржанський О. Національний рух українців Буковини другої половини XIX – початку XX ст. – Чернівці: Золоті литаври, 1999. – 574 с.

5. Воробкевич Сидір // Методичні рекомендації по відзначенню 150-річчя з дня народження письменника і композитора. Чернівці, 1987.
6. Воробкевич Сидір./ Енциклопедія українознавства – перевидання в Україні. – Львів, 1993. – Т.1. – С.317.
7. Воробкевич Сидір Іванович // УЛЕ.– К., 1988. – Т.1. – С.356-357.
8. Воробкевич Сидір Іванович // ЕСУ (Енциклопедія сучасної України). Т.5. – К. 2006. – С.162-163.
9. Демочко К.М. Музична Буковина: Сторінки історії. – К.: Муз. Україна, 1990. – 136 с.:іл. – С.19-29.
10. Івасюк М.Г. Жайворонки рідного краю. Вступна стаття до книги творів С.Воробкевича Ужгород, в-во «Карпати», 1986. – С.5-21.
11. Залуцький О. «Задзвенімо разом, браття»//Українська музична газета. – К., 2011. – квітень-червень. С.6.
12. Кушніренко А.М. Використання музичної спадщини Сидора Воробкевича у процесі формування майбутнього педагога./ А.Кушніренко// Система неперервної освіти: здобутки, пошуки, проблеми: матеріали міжнародної науково-практичної конференції у 6-ти кн.(28-31 жовтня, 1996 р., м. Чернівці). – Чернівці, 1996. – Кн.4. – С. 51-54.
13. Кушніренко А.М. Буковинський жайвір. (Вступна стаття до нотного видання Хорових творів С.Воробкевича/Загальна редакція, упорядкування та коментарі А.М.Кушніренка) – К., «Музична Україна», 1996. – С.3-7. – К: Кий, 2001. – Вип.2. – С.113-117.
14. Кушніренко А.М., Залуцький О.В., Мельничук Я.М. Музична культура і освіта. Розділ 15. – С.495-550. [Колективна монографія]. Чернівці:
- Історія і сучасність. За загальною ред. В.М. Ботушанського та ін. (Ювілейне видання до 600-річчя першої писемної згадки про місто). – Чернівці: Зелена Буковина, 2009. – 586 с.
15. Музичне краєзнавство Буковини: Хрестоматія. Навч. посібник до курсу «Музичне краєзнавство». Вип. 3. / Укл.: О.В. Залуцький. Переклад з німецької: Чебан Г.І. – Чернівці: Рута, 2004. – 79 с.
16. Музичне краєзнавство Буковини: Хрестоматія. Навчальний посібник до курсу «Музичне краєзнавство». Вип.: 8. / Укл.: О.В. Залуцький. – Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2011. – 35 с.
17. Никоненко П.М., Юрійчук М.І. Жайворонкова пісня з Буковини. Вступна стаття до книги вибраних творів С.Воробкевича. Київ. В-во художньої літератури «Дніпро». – 1987. – С.5-18.
18. Никоненко П.М., Юрійчук М.І. Сидір Воробкевич: Життя і творчість. – Чернівці: Рута. 2003. – 208 с.
19. Пенішкевич О.І. Розвиток українського шкільництва на Буковині (XVIII – початок ХХ ст.): Монографія, Чернівці: Рута, 2002. – 520 с.
20. Процюк В. Музично-естетичне виховання учнівської молоді на спадщині С.Воробкевича./ В.Процюк // Система неперервної освіти: здобутки, пошуки, проблеми: матеріали міжнародної науково-практичної конференції у 6-ти кн.(28-31 жовтня, 1996 р., м. Чернівці). – Чернівці, 1996 – кн.2. – С 152-154.
21. Старик В.П. Між націоналізмом й толерантністю. Чернівці: «Прут», 2009.
22. Рихло Петро Від Тиролю до Буковини: Йоганн Георг Обріст як речник українсько-австрійських літературних зв'язків./ Буковинський журнал. – 2003 р. – Ч.3-4. – С.225-235.

Александр Залуцкий

**Творческо-искусствоведческая деятельность Сидора Воробкевича
в контексте национально-культурной жизни Буковины второй половины XIX века**

В статье рассматривается роль культурно-просветительской деятельности буковинского композитора С. Воробкевича в развитии украинской музыкальной культуры региона, сплоченности и объединения украинской нации в единое государство.

Ключевые слова: С. Воробкевич, Буковина.

Oleksandr Zalutskyi

**Sydir Vorobkevych's Artistic Creative Activity in the Context of National and Cultural Life of Bukovyna
in the Second Half of the XIXth Century**

The article examines the role of cultural and educational activities Bukovina composer S. Vorobkevicha in development of Ukrainian musical culture of the region, unity and unification of the Ukrainian nation in a single state.

Key words: S. Vorobkevich, Bukovina.